

TA'LIM JARAYONIDA O'QUVCHILARDA ROSTGO'YLIK, SAMIMIYLIK VA INSONIYLIK FAZILATLARINI SHAKLLANTIRISHDA PEDAGOGIK MAHORATNING AHAMIYATI

Axmedova Fotima Turayevna

NTM “Ziyo-Zukko” maktabi ingliz tili o'qituvchisi.

Manzil:Abdulla Qodiriy 11

Annotatsiya: *Maqolada ta'lim jarayonida o'quvchilarda rostgo'ylik, samimiylk va insoniylik kabi axloqiy fazilatlarni shakllantirish masalalari yoritilgan. Pedagogik mahoratning mohiyati, nazariy asoslari va amaliy ko'rsatkichlari tahlil qilingan. Shuningdek, o'quvchilarda mazkur fazilatlarni rivojlantirishda samarali pedagogik usullar — interfaol metodlar, muammoli vaziyatlar, jamoaviy loyihalar va tarbiyaviy mashg'ulotlarning ahamiyati keltirilgan. Maqola pedagogik jarayonni ilmiy asoslash va amaliy tavsiyalar berishga qaratilgan.*

Kalit so'zlar: *ta'lim jarayoni, pedagogik mahorat, rostgo'ylik, samimiylk, insoniylik, axloqiy tarbiya, o'quvchi shaxsi, interfaol metodlar.*

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida shaxs tarbiyasi ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. So'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yoshlar orasida rostgo'ylik, samimiylk va insoniylik qobiliyatining pasayishi ijtimoiy muammolarni kuchaytiradi. Shu sababli ta'lim jarayonida nafaqat bilim berish, balki axloqiy fazilatlarni ongli shakllantirish muhim pedagogik masala hisoblanadi.

Ta'lim jarayonida pedagogik mahorat ushbu vazifaning samarali amalga oshishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. O'qituvchi o'zining kasbiy bilimlari, shaxsiy namunalari va tarbiyaviy ta'siri orqali o'quvchilarning axloqiy dunyoqarashini shakllantiradi, ularni ijtimoiy mas'uliyatli va insonparvar shaxs sifatida tarbiyalaydi.

Pedagogik mahoratning nazariy-pedagogik asoslari

Pedagogik mahorat — bu o'qituvchining kasbiy bilimlari, metodik tayyorgarligi, pedagogik texnikasi va shaxsiy fazilatlarning uyg'unlashgan tizimidir. Ilmiy adabiyotlarda pedagogik mahoratni quyidagicha talqin qilinadi: ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchi shaxsiga ijobiy ta'sir ko'rsatish va axloqiy fazilatlarni ongli ravishda shakllantirish qobiliyati (Zunnunov, 2015).

Nazariy asoslar:

• Vygotskiy: Shaxsning ijtimoiy rivojlanishi o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi interaktiv muloqot orqali shakllanadi.

• Makarenko: Jamoaviy faoliyat, ijtimoiy mas'uliyat va mehnat orqali axloqiy fazilatlarni tarbiyalash.

• Dewey: Tajriba va amaliy faoliyat orqali o'quvchining axloqiy qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirish.

Bu nazariy yondashuvlar pedagogik mahoratni amaliy faoliyatda qo‘llash imkonini beradi.

Rostgo‘ylik fazilatini shakllantirishning pedagogik jihatlari

Rostgo‘ylik shaxs axloqining eng muhim ko‘rsatkichidir, u halollik, vijdonlilik va adolatparvarlik bilan chambarchas bog‘liq. O‘quvchilarda rostgo‘ylikni shakllantirishda pedagog quyidagi vazifalarni bajaradi:

1. Shaxsiy namuna orqali o‘quvchilarda rostgo‘ylikni rivojlantirish.
2. Axloqiy muammoli vaziyatlar va muhokamalar orqali to‘g‘ri xulqni anglatish.
3. Xatolarni jazolash orqali emas, balki izoh va tushuntirish orqali to‘g‘ri yo‘lni tanlashga o‘rgatish.

Amaliy misol: Dars davomida o‘quvchilarga “Hayotiy vaziyatlarda rostgo‘ylikni tanlash” mavzusida rolli o‘yin tashkil etiladi. Natijada, o‘quvchilar halollik va vijdoniylikni amalda qo‘llashni o‘rganadi.

Samimiylikni rivojlantirish

Samimiylik — bu o‘quvchi ichki kechinmalari va tashqi xulq-atvori uyg‘unligi. Samimiy muhit pedagogik jarayonning samarali tashkil etilishiga bog‘liq.

Pedagogik mahorat samimiylikni shakllantirishda quyidagicha namoyon bo‘ladi:

- O‘quvchilar bilan ochiq va hurmatli muloqot o‘rnatish.
- Fikrlarni tinglash, tanqid va maslahatlarni inobatga olish.
- Guruhdagi sog‘lom munosabatlarni rag‘batlantirish.

Amaliy misol: Darsdan tashqari “Ochiq muloqot” mashg‘ulotlari o‘quvchilarda o‘z fikrini erkin ifodalash va boshqalarning fikrini hurmat qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Insoniylik fazilatlarini tarbiyalash

Insoniylik — bu mehr-shafqat, bag‘rikenglik, boshqalarga yordam berish va mas’uliyatni o‘z ichiga olgan kompleks fazilatdir. Ta’lim jarayonida insoniylikni shakllantirish quyidagi pedagogik usullar bilan amalga oshiriladi:

1. Jamoaviy loyihalar: Masalan, maktab xayriya tadbirlari yoki ekologik loyihalar.
2. Muammoli vaziyatlarni tahlil qilish: O‘quvchilar birgalikda axloqiy tanlov qiladilar.
3. Milliy va umuminsoniy qadriyatlarni targ‘ib etish: Tarixiy va badiiy asarlar orqali axloqiy qadriyatlarni yetkazish.

Amaliy misol: O‘quvchilar guruh bo‘lib qarindoshlarga yordam berish aksiyasida ishtirok etadi, bu ularning hamdardlik va mas’uliyat hissini rivojlantiradi.

Tavsiyalar

1. O‘qituvchilar uchun pedagogik va psixologik malaka oshirish kurslarini tashkil etish.
2. Ta’lim jarayonida interfaol metodlardan keng foydalanish: rolli o‘yinlar, muammoli vaziyatlar, ijtimoiy loyihalar.
3. Pedagogik faoliyatda shaxsiy namuna va insoniylik tamoyillariga e’tibor qaratish.
4. Oila va maktab hamkorligini mustahkamlash, o‘quvchilarni doimiy qo‘llab-quvvatlash.

Xulosa

Ta’lim jarayonida o‘quvchilarda rostgo‘ylik, samimiylik va insoniylik fazilatlarini shakllantirish murakkab va uzluksiz pedagogik jarayon hisoblanadi. Pedagogik mahorat o‘qituvchining kasbiy bilimlari, shaxsiy namunasi va tarbiyaviy yondashuviga bevosita bog‘liq. Mazkur fazilatlarining rivojlanishi o‘quvchilarning ijtimoiy faolligi, axloqiy ong va insonparvarligini mustahkamlaydi hamda jamiyat taraqqiyotiga hissa qo‘shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
2. Zunnunov A. Pedagogik mahorat asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
3. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2012.
4. Abduqodirov A.A. Ta’limda axloqiy tarbiya masalalari. – Toshkent, 2018.
5. Davletshin M.G. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: O‘qituvchi, 2014.
6. Islomov B. Yoshlar tarbiyasida axloqiy qadriyatlar. – Toshkent: Pedagogika, 2020.